

steunpunt mens
en samenleving

Onderzoek naar de daling van de basisregistratiegegevens bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen

Periode 2016-2019

31 januari 2022

samvzw.be

Colofon

SAM, steunpunt Mens en Samenleving

Turnhoutsebaan 139A – 2140 Borgerhout

+32 488 77 88 99 – info@samvzw.be – www.samvzw.be

BTW BE 0674.697.752 – RPR Antwerpen

Publicatiedatum

31 januari 2022

Auteurs

Hans Ledegen - stafmedewerker-onderzoeker van het team schulden van SAM vzw

Inhoud

1 – Onderzoeksopzet	4
2 – Populatie en steekproef	5
3 – Enkele resultaten vanuit de basisregistratie	6
4 – Daling van het aantal hulpverleningsmodules	8
5 – Enkele resultaten van dit onderzoek	10

1 – Onderzoeksopzet

De schuldenproblematiek in Vlaanderen is zonder twijfel **maatschappelijk erg relevant**. Heel wat gezinnen worden met **betalingsmoeilijkheden** geconfronteerd of hebben hulp nodig bij het **beheer van hun budget**. Erkende instellingen voor schuldbemiddeling herkennen deze schuldenproblematiek in hun dagelijkse werking. Dagelijks zetten vele **maatschappelijk assistenten en juristen** van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling zich enorm in voor die gezinnen.

Om het aantal gezinnen in budgethulpverlening, schuldhulpverlening of collectieve schuldenregeling bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen te duiden, startten die instellingen vanaf 2007 met een jaarlijkse **basisregistratie**. Die basisregistratie is een opsomming van het aantal gezinnen in budgethulpverlening, schuldhulpverlening of collectieve schuldenregeling. In essentie is de basisregistratie louter een **cijfermatig rapport**.

Om die aangeleverde cijfers wat beter te kunnen duiden, werd de **basisregistratie** vanaf 2017 **uitgebreid met vier vragen**: (1) het aantal locaties of antenrepunten binnen het werkingsgebied waar de erkende instelling voor schuldbemiddeling bereikbaar voor burgers, (2) welke tendensen het profiel van het cliënteel kenmerken, (3) welke tendensen de instelling in de schuldenproblematiek opmerkt en (4) welke nuttige beleidssignalen voor de schuldenproblematiek daaruit af te leiden zijn.

Hoewel die bijkomende vragen nuttige en waardevolle inzichten aanleveren, werpen zich gaandeweg de jaren meer en meer **onderzoeksvraagstukken** op: worden erkende instellingen voor schuldbemiddeling geconfronteerd met wachtlijsten en gebeurlijke wachttijden voor hun cliënteel, hoe groot is hun personeelsinzet, werken erkende instellingen voor schuldbemiddeling samen met andere actoren, om maar enkele te noemen...

Die **onderzoeksvraagstukken** passen niet direct in een basisregistratie en maken best voorwerp uit van een **apart onderzoek**.

Eenzelfde **onderzoeksvraagstuk** werpt zich op bij nazicht van de cijfers van de basisregistratie over de jaren heen. Die toont een **dalende trend** aan van het totaal aantal geregistreerde gezinnen over de periode 2016-2019.

Niet alleen de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen maar ook de data van de kredietcentrale (kredieten aan particulieren) van de Nationale Bank België laten een **dalende trend** zien.

Deze nota poogt om de daling van de aangeleverde gegevens van de basisregistratie bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen over de periode 2016 - 2019 **zo goed als mogelijk te verklaren**.

2 – Populatie en steekproef

Eind 2019 zijn in Vlaanderen 313 instellingen voor schuldbemiddeling erkend: 298 OCMW's, 11 Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW) en 4 intergemeentelijke instellingen voor schuldbemiddeling (OCMW-verenigingen).

De cijfers van de basisregistratie 2016-2019 tonen aan dat 139 van de in totaal 313 erkende instellingen voor schuldbemiddeling over de periode 2016-2019 ofwel minstens evenveel ofwel meer cijfers opgaven. Dit betekent meteen dat 174 erkende instellingen minder cijfers over diezelfde periode noteerden.

Uit die cijfers, die aangeleverd werden door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling blijkt dat circa 117 instellingen over de periode 2016-2019 beduidend minder cijfers aangaven. Onder beduidend wordt over de periode 2016-2019 een daling van aangeleverde cijfers van minstens 10% begrepen.

Gelet hierop, werden 99 erkende instellingen voor schuldbemiddeling uitgenodigd om deel te nemen aan deze bevraging. Cijfers van elk bestuur werden in eerste orde ten gronde bekeken alvorens het desbetreffende bestuur werd uitgenodigd. Zo werden besturen met lage totalen niet per se weerhouden aangezien procentuele verschillen tussen lage cijfers gaandeweg van minder betekenis zijn.

Aan elk bestuur werd via een open vraagstelling verzocht om de daling van hun aangeleverde cijfers te duiden.

Alle uitgenodigde besturen gaven een antwoord.

De bevraging liep over de periode van november 2020 - april 2021.

3 – Enkele resultaten vanuit de basisregistratie

Tabel 1 geeft samenvattend het aantal geregistreerde gezinnen van de basisregistratie over de periode 2016 - 2019 weer. Die totalen worden weergegeven in 3 verschillende rubrieken, naargelang wel of geen collectieve schuldenregeling liep, en, indien wél een collectieve schuldenregeling liep, of de erkende instelling zelf of een externe actor als schuldbemiddelaar werd aangesteld.

Gezinnen in begeleiding	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Aantal waarvoor het voorbije werkjaar geen procedure collectieve schuldenregeling liep	48.662	49.271 (+1,25%)	46.591 (-5,44%)	46.276 (-0,68%)	-4,90%
Aantal waarvoor het voorbije werkjaar een procedure collectieve schuldenregeling liep en waarbij de instelling voor schuldbemiddeling is aangesteld als schuldbemiddelaar	3.771	3.635 (-3,61%)	3.517 (-3,25%)	3.443 (-2,10%)	-8,70%
Aantal waarvoor het voorbije werkjaar een procedure collectieve schuldenregeling liep en waarbij een externe schuldbemiddelaar is aangesteld	7.000	7.059 (+0,84%)	6.760 (-4,24%)	6.456 (-4,50%)	-7,77%
TOTAAL AANTAL GEZINNEN IN BEGELEIDING	59.433	59.965 (+0,90%)	56.868 (-5,16%)	56.175 (-1,22%)	-5,48%

Tabel 1: Overzichtstabel basisregistratie 2016-2019.

Het totaal aantal gezinnen aan wie door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling begeleiding werd aangeboden blijft tot 2017 vrij constant: de stijging bedraagt in 2017 ten opzichte van 2016 0,90%. Vanaf 2018 dalen de cijfers met 5,16%. Die dalende trend zet zich ook in 2019 verder. Zodoende neemt het totaal aantal gezinnen over de periode 2016 - 2019 met 5,48% af. Die daling situeert zich in alle rubrieken

en is het **sterkst uitgesproken indien gelijktijdig een collectieve schuldenregeling liep**. De jaarlijkse basisregistratie laat niet onmiddellijk toe om de oorzaken van stijgingen of dalingen te duiden. Wel hebben de CAW's hun registratiesysteem vanaf 2018 hernieuwd met het oog op een meer nauwgezette rapportage. Dit is zeker medeoorzaak van die daling.

Dit wordt duidelijk uit de gegevens van tabel 2, die de basisregistratiegegevens per type organisatie weer-geeft.

	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
C.A.W.	4.252	4.770 (+12,18%)	2.442(-48,81%)	2.627 (+7,58%)	-38,22%
O.C.M.W.	54.855	54.840 (-0,03%)	54.040 (-1,46%)	53.124 (-1,70%)	-3,16%
O.C.M.W.- Ver	326	355 (+8,90%)	386 (+8,73%)	424 (+9,84%)	+30,06%
Totaal	59.433	59.965 (+0,90%)	56.868 (-5,16%)	56.175 (-1,22%)	-5,48%

Tabel 2: Overzichtstabel basisregistratie per type organisatie 2016-2019.

Tabel 2 geeft de cijfers van de basisregistratie over de periode 2016 -2019 **opgesplitst per type organisatie** en het procentueel verschil hiertussen per jaar weer. Meest opvallend is de **daling van het algehele cijfer** over de periode 2016-2019. Zoals reeds aangehaald neemt het aantal hulpverleningen voor alle organisaties samen in **2019 ten opzichte van 2016 met 5,48% af**.

Vooraf de cijfers in 2018 vallen op. Het aantal aangeboden hulpverleningen is in 2018 ten opzichte van 2017 voor alle organisaties samen met 5,16% afgenomen. Die daling is **meest uitgesproken bij de CAW's**: die registreren in 2018 bijna de helft (-48,81%) minder cliënteel dan in 2017. OCMW's beperken de daling tot 1,46%. OCMW-verenigingen noteren in 2018 een toename van hun cliënteel met 8,73%.

In 2019 zet die dalende trend zich voort, maar wat minder uitgesproken dan voorheen. De daling in 2019 ten opzichte van 2018 bedraagt 1,22% voor alle organisaties samen. OCMW's zien in dat jaar hun cijfers met 1,70% afnemen. CAW's noteren 7,58% meer personen/gezinnen in hulpverlening, het cijfer van de OCMW-verenigingen stijgt met 9,84%.

Waar de CAW's tot 2017 hun cijfer zagen stijgen, neemt dat in 2018 met bijna de helft af om opnieuw te stijgen in 2019. Die sterke afname in 2018 resulteert in circa 38% minder personen/huishoudens over de periode 2016-2019. **Het gewijzigd registratiesysteem van de CAW's draagt hiertoe ongetwijfeld bij**.

Bij de OCMW's is de situatie meer genuanceerd. Zij noteren jaar na jaar om en bij 1 tot 2 procent minder cliënteel. Dit leidt tot een daling van 3,16% over de periode 2016-2019.

OCMW-verenigingen tot slot zijn de enige instellingen die jaar na jaar hun cliënteel zien toenemen. Die toename is onvoldoende om de volledige afname van het globaal cijfer over de periode 2016-2019 met 5,48% te compenseren.

4 – Daling van het aantal hulpverleningsmodules

De daling van de **totale registratiegegevens** is eveneens waar te nemen bij de **ingezette hulpverleningsmodules**. Tabel 3 geeft de ingezette hulpverleningsmodules over 2016-2019 opgesplitst weer naargelang budgetbegeleiding, budgetbeheer of schuldbemiddeling werd verleend en/of een erkende instelling voor schuldbemiddeling binnen een procedure collectieve schuldenregeling werd aangesteld. Tabel 4 geeft die van tabel 3 weer in relatieve aantallen (percentages).

Tabel 3 is als volgt opgevat: **de totale aantallen verschillende hulpverleningsmodules, ongeacht of die uitsluitend of in gecombineerde vorm werden verleend, worden geregistreerd.**

Zo bijvoorbeeld bedraagt in 2019 het aantal ingezette modules schuldbemiddeling in Vlaanderen 31.453: dit getal is de som van alle gezinnen waarvoor schuldbemiddeling werd aangeboden, ongeacht de rubriek (A, B of C) waar die hulpverlening voorkomt en ongeacht of schuldbemiddeling in combinatie met andere vormen van hulpverlening werd aangeboden.

Waar tabel 1 het totaal aantal geregistreerde gezinnen weergeeft, focust tabel 3 zich op het totaal aantal geregistreerde hulpverleningsmodules 'in se'. De totale aantallen in tabel 1 zijn daarom niet vergelijkbaar met die van tabel 3.

De gegevens van tabel 3 zijn visueel weergegeven in grafiek nr. 1. De data zijn opgesplitst per jaar en naargelang de typologie van de aangeboden hulpverlening.

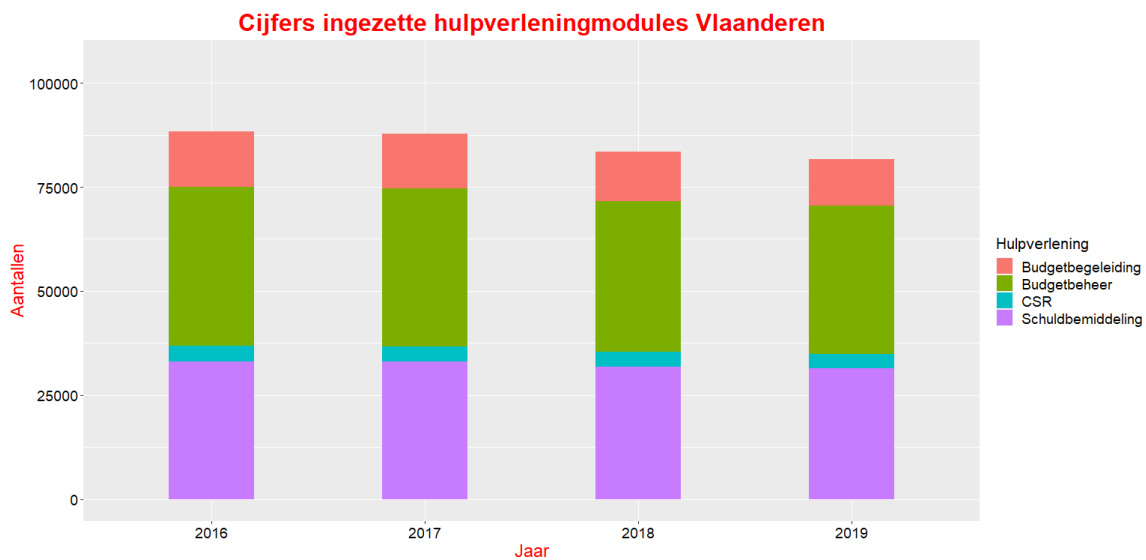
	2016	2017	2018	2019	Vershil 2016-2019
Budgetbegeleiding	13.366	13.169 (-1,47%)	11.829 (-10,18%)	11.136 (-5,68%)	(-16,68%)
Budgetbeheer	38.117	38.021 (-0,25%)	36.250 (-4,66%)	35.613 (-1,76%)	(-6,57%)
Schuldbemiddeling	33.120	33.028 (-0,28%)	31.811 (-3,68%)	31.453 (-1,13%)	(-5,03%)
CSR-aanstelling	3.771	3.635 (-3,61%)	3.517 (-3,25%)	3.443 (-2,10%)	(-8,70%)
Totaal	88.374	87.853 (-0,59%)	83.407 (-5,06%)	81.645 (-2,11%)	(-7,61%)

Tabel 3: Overzichtstabel ingezette hulpverleningsmodules voor Vlaanderen 2016-2019 (absolute aantallen).

	2016	2017	2018	2019
Budgetbegeleiding	15,12%	14,99%	14,18%	13,64%

Budgetbeheer	43,13%	43,28%	43,46%	43,62%
Schuldbemiddeling	37,48%	37,59%	38,14%	38,52%
CSR-aanstelling	4,27%	4,14%	4,22%	4,22%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Tabel 4: Overzichtstabel ingezette hulpverleningsmodules voor Vlaanderen 2016-2019 (relatieve aantallen).

Grafiek 1: Cijfers ingezette hulpverleningsmodules Vlaanderen (2016 - 2019).

In Vlaanderen **daalt het totale aantal aangeboden hulpverleningsmodules** over de periode 2016-2019. In 2019 bedroeg dit totale aantal 81.645, in 2018 werden er nog 83.407 verschillende hulpverleningsmodules aangeboden. Hiermee wordt **de dalende tendens van aangeboden hulpverleningsmodules** over de periode 2016-2019 ingeleid (2016: 88.374, 2017: 87.853). Het totaal is in Vlaanderen over de periode 2016-2019 met **7,61% afgenomen**.

In 2019 is **budgetbeheer (43,62%) koploper** binnen de hulpverlening, op de voet **gevolgd door schuldbemiddeling (38,53%)**. Hiermee wordt dezelfde volgorde als die in 2018, 2017 en 2016 aangehouden. Het aandeel budgetbeheer neemt vanaf 2016 lichtjes toe (2016: 43,13%, 2017: 43,28%, 2018: 43,46%, 2019: 43,62%). Dezelfde trend geldt voor het aandeel schuldbemiddeling, dat eveneens licht toeneemt: van 37,48% in 2016 naar 38,52% in 2019. Het verschil tussen beide hulpverleningsmodules neemt gaandeweg de jaren heel licht af. Hulpverlening waar budgetbegeleiding is opgenomen komt het minst voor en neemt gaandeweg de jaren wel wat af. **Het aandeel aanstellingen als schuldbemiddelaar binnen een lopende procedure collectieve schuldenregeling blijft erg laag**. Dat cijfer schommelt om en bij de 4 procent en blijft over de periode 2016-2019 vrij constant.

5 – Enkele resultaten van dit onderzoek

Zoals onder (1. Onderzoekopzet) werd aangehaald, schets deze nota de daling van de gegevens van de basisregistratie bij de erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen en, meer nog, wordt **gepeild naar de redenen die deze daling zo goed als mogelijk kunnen verklaren**. Daarvoor werden die erkende instellingen voor schuldbemiddeling uit Vlaanderen bevroegd, die over de periode 2016 - 2019 aanzienlijk minder gezinnen in hulpverlening opgaven. Onder aanzienlijk worden dalingen van aangeleverde cijfers over die periode van minstens 10% begrepen. Het onderzoek heeft betrekking op de **algehele periode 2016-2019** en vraagt niet naar verklaringen per jaar.

Elk uitgenodigd bestuur kon haar antwoord aanleveren via een open tekstveld. De **antwoorden werden nadien samengevoegd tot verschillende antwoordklassen**.

Die antwoordklassen zijn in tabel 5 ondergebracht.

Redenen van dalende cijfers	
Doorverwijzing/vraag_bewindvoering/andere partners	44 (44,44%)
Toename complexiteit/tijd energie	40 (40,40%)
Personeel niet vervangen/tekort	34 (34,34%)
Motivatie cliënt/kritische opstart	28 (28,28%)
Registratie niet correct	27 (27,27%)
Nadruk afbouw, nazorg	26 (26,26%)
Reorganisatie	24 (24,24%)
Personeelsverloop/wissel	23 (23,23%)
Wachlijsten	23 (23,23%)
Minder aanvragen	17 (17,17%)
Verhuis/overlijden	17 (17,17%)
Andere vorm hulpverlening	12 (12,12%)
Projecten	9 (9,09%)
Langere opstarttijd dossiers	7 (7,07%)
Onbekend	5 (5,05%)

Tabel 5: Redenen van dalende cijfers zoals opgegeven door de erkende instellingen voor schuldbemiddeling 2016-2019 (in dalende volgorde).

De vijf hoogst genoteerde redenen waarom minder cijfers werden aangegeven over de periode 2016 - 2019 zijn:

- Doorverwijzing/vraag naar bewindvoering/andere partners (44,44%);
- Toename complexiteit/tijd en energie (40,40%);
- Personeel niet vervangen/personeelstekort (34,34%);
- Motivatie van cliënt/kritische opstart dossier (28,28%);
- Registratie niet correct (27,27%);

Gevolgd door:

- Nadruk op afbouw, nazorg (26,26%);
- Reorganisatie (24,24%);
- Personeelsverloop/wissel (23,23%);
- Wachtlijst (23,23%);
- Minder aanvragen (17,17%) en verhuis/overlijden (17,17%).

De **doorverwijzing naar en/of de aanwezigheid van andere partners en/of de vraag naar bewindvoering** scoren in 44,44% van het aantal registraties. Heel wat gezinnen vinden zelfstandig de weg naar collectieve schuldenregeling, bijvoorbeeld via My Trusto of advocaten of gerechtsdeurwaarders of worden ernaar doorverwezen. Daarbij werd in het verleden beroep gedaan op het OCMW. Een deel van de hulpvragers werd door hen overgenomen en begeleiding via het OCMW gebeurt dan vaak niet meer. Vaker dan voorheen wordt er onmiddellijk doorverwezen naar een collectieve schuldbemiddelaar aangezien de schuldenlast vaak te hoog is waardoor een procedure collectieve schuldenregeling vaak de enige efficiënte vorm van schuldhulp is. Andere besturen geven aan dat gezinnen beter gebaat zijn bij meer beschermende maatregelen zoals een bewindvoerder, al dan niet ingegeven doordat de nadruk op afbouw wordt gelegd en om zo wachtlijsten weg te werken. Doorverwijzing gebeurt adequaat wanneer dit de aangewezen vorm van hulpverlening is en op voorwaarde dat de cliënt hiervoor open staat.

Toename van de complexiteit van de hulpverlening wordt door 40,40% van het aantal respondenten weerhouden. Complexiteit betekent niet alleen aandacht voor de financiële problematieken maar ook voor andere levensdomeinen (psychisch welbevinden, aanwezigheid van een netwerk...) of meer schuldeisers **en vragen beduidend meer tijd én energie**. Ook meer herroepen collectieve schuldenregelingen of collectieve schuldenregelingen met boedelschulden worden hieronder begrepen. Onvermijdelijk gevolg is dat er minder tijd overblijft om nieuwe dossiers of hulpverleningen op te starten. De werkdruk blijft behouden omdat lopende dossiers meer tijd en energie vragen en de opstarttijden verlengd worden. Dit kan het ontstaan van wachttijden en wachtlijsten impliceren.

Personeel dat niet wordt vervangen met personeelstekort als gevolg wordt aangehaald in 34,34% van de registraties. **Personeelsverloop en personeelwissel** scoort voor 23,23%. Het **personeelsverloop** kan aanzienlijk zijn, zo bijvoorbeeld personeel dat op pensioen gaat of een andere uitdaging opzoekt. **Recent aangeworven personeel** beschikt niet altijd onmiddellijk over de nodige expertise, heeft inwerktijd nodig en kan hierdoor desgevallend minder dossiers opnemen. Sommige besturen geven aan dat hun **personeelsformatie** niet steeds volledig kan worden ingevuld - dit heeft te maken door **schaarste op de arbeidsmarkt** en/of door beleidsbeslissingen (bijvoorbeeld **vervangingsbeleid**). Soms wordt gewag gemaakt van het feit dat **onmiddellijke vervanging** ten gevolge van bijvoorbeeld ziekte, zwangerschap,... niet steeds mogelijk is, of nog, dat **steeds meer taken** met hetzelfde personeelsbestand moeten worden uitgevoerd. Uiteraard kan dit het ontstaan van een wachtlijst impliceren.

Motivatie van cliënt en kritische opstart van een dossier/hulpverlening worden in 28,28% van de dossiers aangehaald. Bijvoorbeeld, vooraleer budgetbeheer wordt opgestart dienen er voldoende inkomsten te zijn, wordt van cliënt voldoende wil verwacht om problemen aan te pakken en moet de hulpverlening ook haalbaar zijn. Dit impliceert onder meer een **strengere kijk** op de ontvankelijkheid van een dossier.

De **attitude van cliënten** staat structurele hulpverlening vaak in de weg. Zo wordt vermeld dat cliënten steeds minder zelf verantwoordelijkheid opnemen, agressief zijn, niet meewerken of opzettelijk zaken achterhouden dan wel een moeilijk hanteerbaar gedrag tonen.

Sommige besturen werken aan een **efficiëntere intakeprocedure** of bijvoorbeeld een voortraject, waarbij de “minimale motivatie” van cliënten doorslaggevend is. Zo wordt veel werk voorkomen, namelijk dat opgestarte dossiers na korte tijd weer dienen stopgezet te worden wegens gebrek aan motivatie/medewerking van de cliënt. De intakeperiode duurt dan gaandeweg wat langer om gezinnen naar de aangewezen hulpverlening toe te leiden. Tot slot wordt vermeld dat, indien gezinnen na enige wachttijd worden gecontacteerd, **die mogelijks niet meer gemotiveerd zijn**. Dit hangt samen met het gegeven dat **veel gezinnen zich wel informeren** maar uiteindelijk de aangeboden hulpverlening niet wensen op te starten.

Nadruk op afbouw en nazorg scoren met 26,26%. Sommige besturen geven aan om **meer doelbewust** met gezinnen in (administratieve en financiële) hulpverlening om te gaan, wat in een **systematische opvolging van de hulpverlening**, een **gerichtere aanpak voor afbouw van de hulpverlening naar stopzetting** resulteert. Andere willen daadwerkelijk inzetten op **nazorg** en op de **verhoging van de uitstroom door bijvoorbeeld groepswerking**. Langlopende dossiers hebben ook hun keerzijde: er zullen minder snel nieuwe dossiers worden opgestart of dit wordt op zijn minst zeer goed overwogen. Sommige besturen brengen hun personeel via een **hulpverleningskader** daadwerkelijk de optie bij om een opgestarte hulpverlening op termijn te stoppen en daarmee de uitstroom te verhogen. Waar mogelijk geven sommige besturen aan om **vrijwilligers of budgetcoaches** in te schakelen. Heel wat cliënten worden begeleid om uiteindelijk hun dossier terug in **eigen handen** te nemen **om te vermijden dat ze zouden afglijden in een afhankelijke positie** en daardoor niet uit hun financiële problemen geraken.

Reorganisatie scoort met 25,25%. Hieronder wordt wel eens gewijzigd personeelsbeleid begrepen - zo bijvoorbeeld minder personeel dat wordt ingezet in budget- en schuldhulpverlening. Dit is nogal eens een **bewuste beleidskeuze**, geargumenteerd doordat voor alle levensdomeinen beroep wordt gedaan op het OCMW. Maar ook de overgang van een integrale naar een gespecialiseerde werking kan leiden tot een **gereduceerd personeelsbestand**. Daarbij kunnen **cliënten afhaken**, aangezien de begeleiding door een andere hulpverlener niet steeds een evidentie is. Zeker indien op dat ogenblik de hulpverlening wordt afgebouwd, kan dat de lopende hulpverlening sneller doen stoppen. Maar reorganisatie kan ook worden ingegeven door een **andere manier van werken**, bijvoorbeeld samenwerking met partners. Zo wordt het CAW als voorbeeld aangehaald om lopende hulpverleningsprocessen te analyseren, te evalueren en zo nodig bij te sturen. Dit leidt ongetwijfeld een andere manier van werken waarbij mogelijks een filter wordt ingebouwd om cliënten naar andere vormen van hulpverlening te leiden (bijvoorbeeld voorlopige bewindvoering). Som speelt **verhuis** een rol waarbij aangestipt wordt dat de sociale dienst dan moeilijker bereikbaar is. Sommige besturen geven aan dat **bij het bestuur geen gehoor wordt gevonden voor de toename van de hulpvraag**. Daar tegenover staat verdere personeelsafbouw en personeel dat niet vervangen wordt... Maar ook **nieuwe en/of bijkomende taken** kunnen minder ruimte geven voor opstart van budget- en/of schuldhulpverlening. Tot slot wordt ook de **integratie gemeente/OCMW** aangewezen als mogelijke oorzaak van de daling van hulpverleningen. Zo kunnen verplichte aanmeldingen een onthaal en/of werken op afspraak drempelverhogend werken.

De overige redenen uit tabel 5 zijn duidelijk en behoeven niet onmiddellijk verder betoog. Bijna 20% geeft louter **minder aanvragen** aan, zonder enig zicht op een mogelijke verklaring hiervan. Opvallende vaststelling is wel dat 27% spontaan meldt dat de **aangeleverde cijfers verkeerd zijn**.

Tot slot... Dit onderzoek is eerder beschrijvend in plaats van strikt wetenschappelijk. Antwoorden werden via een open tekstveld aangeleverd. Daarom bevatten de antwoorden ongetwijfeld een ware schat van informatie. Die kan mogelijks als basis en inspiratie dienen voor **verdere verdiepende onderzoeken**.